

19.6.2003

1255/4/01

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Kirsti Kurki-Suonio

LAPSEN LUOVUTTAMINEN PÄIVÄKODISTA

1

KANTELU

A pyysi 17.4.2001 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamassaan kirjeessä oikeusasiamiestä tutkimaan Lempäälän kunnan erään päiväkodin johtajan X:n ja lastenhoitajan Y:n menettelyä. X ja Y olivat lauantaina 10.3.2001 luovuttaneet A:n lapsen, kaksi- ja puolivuotiaan B:n tämän isälle viikonlopputapaamista varten, vaikka A oli kieltänyt heitä tekemästä näin. B oli uskottu Tampereen kärjäoikeuden 16.6.1999 antamalla päätöksellä vanhempien yhteiseen huoltoon kuitenkin niin, että tehtävät oli päätöksen mukaan jaettu huoltajien kesken siten, että isällä oli ainoastaan oikeus saada tietoja lapsestaan eri viranomaisilta. A oli päätöksen mukaan oikeus päättää yksin lapsen huoltoon kuuluvista asioista. A:n mielestä lasta ei tämän vuoksi olisi saanut luovuttaa isälleen vastoin A:n antamaa kieltoa.

2

SELVITYS

Lempäälän kunnan sosiaali- ja terveyslautakunta antoi 19.3.2002 kantelun johdosta lausunnon, johon liittyi päivähoidon aluejohtajan X:n 30.1.2002 antama selvitys. A antoi niiden johdosta vastineensa 23.5.2002. Lastenhoitaja Y:lle varattiin 19.3.2003 tilaisuus lausua asiassa näkemyksensä, minkä hän teki 2.4.2003.

Käytettävissäni ovat olleet lisäksi A:n kanteluunsa liittämät Tampereen kärjäoikeuden päätökset. Oikeusasiamiehen kansliaan on lisäksi hankittu nähtäväksi Turun hovioikeuden edellisen päätöksen johdosta tehdyn valituksen perusteella antama päätös sekä Tampereen kärjäoikeuden antama toinen päätös. Tuomioistuinpäätökset liittyvät lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuteen sekä tapaamisoikeuden täytäntönpaanoon.

3

RATKAISU

Katson, että päivähoidon aluejohtajan X:n ja lastenhoitaja Y:n menettelyä ei ole pidettävä lainvastaisena eivätkä he ole lyöneet laimin velvollisuuksiaan.

Totean kuitenkin, että lapsen luovuttamisen lainmukaisuus tässä tilanteessa oli tulkinnanvarainen. Omasta mielestäni lasta ei olisi tullut kyseessä olleessa tilanteessa luovuttaa isälleen, vaikka lapsella oli tuomioistuimen päätöksen mukaan oikeus tavata häntä. Näin oli siitä syystä, että äiti oli kieltänyt lapsen luovuttamisen tämän isälle ja äidillä oli yksin oikeus päättää lapsen huoltoa

koskevista asioista. Isälle kuului kyseissä tilanteessa vain oikeus saada lasta koskevia tietoja. Tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpano kuuluu lain mukaan tuomioistuimelle.

4 PERUSTELUT

4.1 Tapahtumat

A on kaksivuorotyötä tekevä sairaanhoitaja, joka työskentelee myös viikonloppuisin. Näin oli myös lauantaina 10.3.2001, jolloin hän toi aamulla lapsensa hoitoon. Minulle annetun selvityksen mukaan lastenhoitaja Y otti heti aamulla yhteyttä päivähoidon aluejohtajaan X:ään sen vuoksi, että A oli kieltänyt luovuttamasta B:tä isälleen. X oli jo ennen tätä saanut ohjeita Lempäälän kunnan päivähoidon johtajalta ja yksityiseltä lakipalvelutoimistolta tämänkaltaisen tilanteen varalle. B:n vanhemmilla oli jo aiemmin ollut lapsen tapaamiseen liittyviä erimielisyyksiä. Annettujen ohjeiden mukaan päiväkodin tuli toimia asiassa annettujen oikeuden päätösten mukaan ja siis luovuttaa lapsi isälleen.

Tampereen käräjäoikeus oli 19.12.2000 päättänyt asiasta seuraavasti: "Vuoden 2001 viikosta neljä eteenpäin lapsi on isän luona parillisten viikonloppujen lauantain kello 10 ja sunnuntain kello 18 välisen ajan. Vuodesta 2002 ja siitä eteenpäin lapsi on isän luona parillisten viikonloppujen perjantain kello 18 ja sunnuntain kello 18 välisen ajan. Edelleen päätöksestä ilmenee, että "isä noutaa ja palauttaa lapsen viikonloppuhoitajalle ja niinä viikonloppuina, jolloin lapsi ei ole viikonloppuhoitajan luona, isä noutaa ja palauttaa lapsen äidin valtuuttamalle henkilölle lapsen kotitalon pysäköintialueella". A oli valittanut päätöksestä Turun hovioikeuteen. Päätös oli kuitenkin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 43 §:n mukaan täytäntöönpanokelpoinen, sillä siinä ei ollut määrätty, että lainvoimaa vailla olevaa päätöstä ei voitaisi panna täytäntöön (186/1994). Osapuolten tuli siis noudattaa kyseistä päätöstä lapsen ja hänen isänsä välisten tapaamisten toteuttamisessa.

Päiväkodissa toimittiin ohjeiden ja päätöksen mukaisesti ja annettiin lapsi isälleen, kun tämä tuli Tampereen käräjäoikeuden päätöksen mukaisesti noutamaan lastaan viikonlopputapaamiseen.

4.2 Lempäälän kunnan sosiaali- ja terveyslautakunnan kanta

Lempäälän kunnan sosiaali- ja terveyslautakunnan lausunnossa on vedottu seuraaviin näkökohtiin menettelyn tueksi.

Lausunnon mukaan päiväkodissa noudatettiin sanatarkasti käräjäoikeuden päätöstä. Näin voitiin tehdä siksi, että päiväkodin tiedossa ei ollut mitään todellista syytä siihen, että tapaaminen olisi vastoin lapsen etua. Perustelua tarkennettiin lausunnossa vielä niin, että katsottiin lapsen edun vastaiseksi esimerkiksi lapsen luovuttaminen päihtyneelle vanhemmalle. Lausunnon

mukaan päiväkodin täytyy voida lähteä siitä, että voimassa olevaa tuomioistuimen päätöstä noudatetaan. Jos vanhempi on tyytymätön päätöksen, hänen on haettava siihen muutosta tai ainakin sen täytäntöönpanon kieltoa. Muussa tapauksessa huoltajavanhemman on lausunnon mukaan jätettävä tuomatta lapsi päiväkotiin sella isenä päivänä, jolloin hänet tuomioistuimen päätöksen mukaan tulisi luovuttaa.

Lautakunta huomautti myös, että toisen vanhemman tapaaminen on lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan lain 2 §:n mukaan lapsen oikeus ja että huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet lapsen ja hänen vanhempiansa välillä. Päiväkoti on näin ollen toteuttanut lapsen oikeuden. Lempäälän sosiaali- ja terveyslautakunta viittasi myös siihen, että päätös on täytäntöönpanokelpoinen em. lain 43 §:n mukaan.

Lausunnossa viitattiin vielä siihen, että vanhemmilla oli päätöksen mukaan yhteishuolto ja että huoltajien tehtäviä oli vain jaettu vanhempien kesken tarkemmin päätöksestä ilmenevällä tavalla.

Lempäälän sosiaali- ja terveyslautakunta katsoi siis, että asiassa ei ollut menetelty virheellisesti.

4.3

Kannanottoni perusteet

B:n huolto oli Tampereen käräjäoikeuden päätöksellä uskottu hänen isälleen ja äidilleen A:lle yhteisesti. Päätökseen oli kuitenkin kirjattu hyvin selvästi, miten huollon tehtävät oli jaettu vanhempien kesken. Siitä ilmenee, että isällä oli yhteishuoltajana oikeus saada tietoja lapsestaan eri viranomaisilta, jotka olivat tekemisessä lapsen kanssa. Äidillä, A:lla oli yhteishuoltajana oikeus päättää yksin lapsen huoltoon kuuluvista asioista ja hän myös vastasi niistä päätöksen mukaan yksin. Isällä ei päätöksen mukaan ollut oikeutta päättää lapsen huoltoon kuuluvista asioista.

Lapsen huoltajana äidillä oli siis lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 4 §:n mukaan oikeus päättää yksin lapsen hoidosta, kasvatuksesta, asuinpaikasta ja muista henkilökohtaisista asioista. Äidillä oli myös oikeus päättää yksin siitä, keitä lapsi tapaa ja keihin hän on yhteydessä. Lapsen huoltajana hän oli myös vastuussa läheisten ja myönteisten ihmissuhteiden turvaamisesta erityisesti B:n ja hänen isänsä välillä. Käsitykseni mukaan mainittu oikeus ja siihen liittyvä velvollisuus sallia tapaamiset lapsen ja tämän isän välillä ei ollut siirtynyt päiväkodille sen vuoksi, että lapsi oli päiväkodissa hoidettavana.

Tampereen käräjäoikeus oli siis päättänyt lapsen ja isän välisen tapaamis- ja luonapito-oikeuden ehdoista siten kuin edellä on todettu. Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun lain (619/1996) mukaan tuomioistuimen päätös lapsen tapaamisoikeudesta pannaan täytäntöön siten kuin sanotussa laissa säädetään. Sen mukaan täytäntöönpanoa haetaan käräjäoikeudelta (4 §).

Katsonkin, että päiväkoti ei ole sellainen viranomainen, jonka tulisi puuttua

tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanoon. A:lla oli yksin oikeus päättää alle kolmevuotiaan lapsensa huoltoon kuuluvista asioista. Lapsen isällä oli mahdollisuus hakea päätöksen täytäntöönpanoa, koska A ei sallinut päätöksen mukaisia tapaamisia. Täytäntöönpanotoimet kohdistuvat täytäntöönpanoa koskevan lain mukaan A:h an. Esimerkiksi uhkasakkojen tarkoituksena on taivuttaa hänet sallimaan tapaamiset. Niiden asettamisesta päätetään käräjäoikeudessa puheena olevan lain mukaisessa menettelyssä.

Lempäälän kunnan sosiaali- ja terveyslautakunta katsoi, että huoltajan ei tulisi tuoda lasta päivähoidon sellaisena päivänä, jolloin lapsi tulisi luovuttaa tapaajavanhemmalle, jos huoltaja ei halua lasta luovutettavan. Nähdäkseni lapsen tapaamisoikeutta koskevat vanhempien erimielisyydet eivät kuitenkaan voi vaikuttaa lapsen vanhemman oikeuteen saada päivähoidopalveluja kunnalta lasten päivähoidosta annetun lain 11 a §:n 1 momentin (1290/1999) mukaisesti.

Käsitykseni mukaan olisi siis ollut lainmukaista ja perusteltua, että kyseessä olevassa Lempäälän päiväkodissa ei olisi puututtu A:n oikeuteen päättää ja vastata yksin lapsensa B:n huoltoon kuuluvista asioista Tampereen käräjäoikeuden 16.6.1999 antaman päätöksen mukaisesti eikä luovuttaa lasta tämän isälle vastoin A:n kieltoa.

4.4

Päiväkodin henkilökunnan menettely

Selvityksen mukaan päiväkodin johtaja X oli pyrkinyt huolellisesti jo ennen kyseistä päivää selvittämään, miten päivä kodissa tulisi menetellä, jos A kieltää lapsensa luovuttamisen tämän isälle. Käytettävissäni olevan selvityksen mukaan hänen saamansa ohjeet olivat tässä suhteessa yksiselitteiset ja hän toimi niiden mukaan. Lastenhoitaja Y oli selvityksen mukaan myös pyrkinyt selvittämään, miten hänen tulisi menetellä, heti kun hän oli saanut tiedon lapsen luovuttamisesta koskevasta A:n kiellosta. Myös Y noudatti saamia ohjeita.

Lasten päivähoidosta annetun lain (304/1983) mukaan päivähoiton tavoitteena on tukea päivähoidossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä (2 a § 1 mom). Lasten päivähoidosta annetussa laissa ei nähdäkseni kuitenkaan selvennetä tarkemmin, miten päätösvalta jakautuu lapsen huoltajan ja päiväkodin kesken lapsen hoitoon liittyvissä asioissa silloin, kun lapsi on päiväkodissa hoidettava.

Katsonkin, että päiväkodissa esille tulleessa tilanteessa päiväkodin menettelyä koskevat oikeusohjeet eivät olleet sillä tavoin yksiselitteisiä, ettei kysymystä lapsen luovuttamisesta tapaavalle vanhemmalle olisi voimassaolevan lainsäädännön pohjalta voitu arvioida myös toisin. Katson myös, että X ja Y ovat noudattaneet kuntalain 44a §:n mukaisia velvollisuuksiaan. Minulla ei siten ole syytä puuttua asiaan heidän osaltaan enemmälti.

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdissa 3 ja 4.3. esitetyn käsitykseni Lempäälän sosiaali- ja terveyslautakunnan tietoon. Lähetän sille jäljennöksen tästä päätöksestäni tässä tarkoituksessa.

Kantelu ei anna aihetta muihin toimenpiteisiin.

Kantelukirjoituksen liitteet palautetaan oheisena.

19.6.2003

1444/2/03

Sosiaali- ja terveysministeriölle

Viite: Eduskunnan oikeusasiamiehen päätös kanteluun dnro 1255/4/01

SELVITYS- JA LAUSUNTOPYYNTÖ

Olen ratkaissut kanteluasian, jossa oli kysymys siitä, saiko kunnallinen päiväkotitoiminta luovuttaa lapsen tapaamiseen oikeutetulle vanhemmalle vastoin lähihuoltajana olevan vanhemman nimenomaista kieltoa. Katsoin, että tässä kanteluasiassa lasta ei olisi tullut luovuttaa toiselle vanhemmalle, sillä lähihuoltajalla oli yksin oikeus päättää lasta koskevista asioista käräjäoikeuden päätöksen mukaan. Päiväkodilla ei käsitykseni mukaan ollut oikeutta puuttua huoltajan oikeuksiin. Anonymisoitu päätös on kokonaisuudessaan tämän kirjeen liitteenä.

Päätöksessäni esillä olleessa tilanteessa lapsen huollosta oli päätetty käräjäoikeudessa. Nähdäkseni tilanne olisi oikeudellisesti ollut huomattavasti epäselvempi, jos asiassa ei olisi ollut päätöstä siitä, kumpi vanhemmista käyttää lähihuoltajalle kuuluvia oikeuksia. Nykyisessä päivähoitolaissa ei ole säännöksiä siitä, kenelle päiväkodilla on oikeus luovuttaa päivähoitolaissa ollut lapsi.

Pyydän, että sosiaali- ja terveysministeriö toimittaa minulle 31.12.2003 mennessä selvityksen siitä, tarvitaanko päiväkodeissa menettelyohjeita lapsen luovuttamisesta ongelmallisissa tilanteissa. Pyydän ministeriötä myös lausumaan käsityksensä siitä, aiheuttaako pyytämäni selvitys ministeriössä toimenpiteitä sekä mahdollisten toimenpiteiden aikataulusta.